

Sygn. akt VI ACa 823/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Ewa Zalewska

Sędziowie: SA Małgorzata Borkowska

SA Tomasz Szanciło (spr.)

Protokolant: protokolant Katarzyna Mikiciuk

po rozpoznaniu w dniu 14 czerwca 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółdzielni Mieszkaniowej w T.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 27 lutego 2015 r., sygn. akt XVII AmA 120/13

oddala apelację.

Sygn. akt VI ACa 823/15

UZASADNIENIE

Decyzją nr (...) z dnia 18.07.2013 r. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: Prezes UOKiK, Prezes Urzędu), po przeprowadzeniu postępowania ws. stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko (...) Spółdzielni Mieszkaniowej w T. (dalej: (...), Spółdzielnia):

I. na podstawie art. 27 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 229 ze zm., dalej: u.o.k.k.), uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów działania (...), polegającą na stosowaniu we wzorcach umów: „Regulamin świadczenia usług transmisji danych z dostępem do Internetu” (dalej: Regulamin nr 1), „Regulamin świadczenia usługi telewizji (...)” (dalej: Regulamin nr 2), „Umowa o świadczenie usług transmisji danych z dostępem do Internetu w sieci (...) (dalej: Umowa nr (...)), „Umowa abonamentowa nr...” (dalej: Umowa nr (...)) i „Umowa abonamentowa nr... o świadczenie usług telewizji cyfrowej w sieci (...)” (dalej: Umowa nr (...)), postanowień, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁽⁴⁵⁾ k.p.c., których treść jest następująca:

1. „Wznowienie świadczenia usług może nastąpić po uregulowaniu zaległych należności wraz z odsetkami ustawowymi i wniesieniu opłaty manipulacyjnej zgodnie z obowiązującym Cennikiem Usług operatora.” (§ 4 zd. 2 Umowy nr (...));

2. „Ponowne podłączenie nastąpi po uregulowaniu dotychczasowych należności łącznie z naliczeniem odsetek statutowych/ustawowych za każdy dzień opóźnienia w uregulowaniu opłaty abonamentowej i zapłaceniu opłaty manipulacyjnej zgodnie z obowiązującym Cennikiem Usług.” (§ 5 zd. 2 Umowy nr (...));
3. „W przypadku rozwiązania Umowy ze względu na zaległości Abonenta, ponowne rozpoczęcie świadczenia usług może nastąpić po uregulowaniu zaległych opłat wraz z ustawowymi odsetkami i wniesienia opłaty manipulacyjnej zgodnie z Cennikiem Usług.” (§ 19 „Regulaminu nr 2 i § 20 Regulaminu nr 1);
4. „Ponowne uruchomienie usługi będzie wówczas możliwe po uregulowaniu zaległości łącznie z naliczonymi odsetkami ustawowymi oraz zapłaceniu opłaty manipulacyjnej określonej w Cenniku Usług.” (§ 21 pkt 2 zd. 2 Regulaminu nr 2 i § 27 zd. 2 Regulaminu nr 1);
5. „Operatorowi przysługuje prawo do modyfikacji pakietu po uprzednim 30-dniowym powiadomieniu za pośrednictwem przynajmniej 3 krotnej informacji przekazanej w telegazecie oraz programie lokalnym (...).” (§ 14 pkt 1 Umowy nr (...));
6. „Zaniechanie wnoszenia abonamentu przez Abonenta przez okres dłuższy niż dwa miesiące upoważnia Operatora do odłączenia sieci telewizji kablowej od gniazda abonenckiego.” (§ 21 pkt 2 zd. 1 Regulaminu nr 2);
7. „Zaniechanie wnoszenia abonamentu przez Abonenta przez okres dłuższy niż jeden miesiąc upoważnia Operatora do zawieszenia świadczenia usługi.” (§ 27 zd. 1 Regulamin nr 1);
8. „Zaniechanie wnoszenia abonamentu przez Abonenta przez okres dłuższy niż jeden miesiąc upoważnia Operatora do zawieszenia świadczenia usług określonych w niniejszej Umowie.” (§ 4 zd. 1 Umowy nr (...));
9. „Zaniechanie wnoszenia abonamentu przez Abonenta zgodnie z treścią § 2 pkt 4 upoważnia Operatora do odłączenia sieci telewizji kablowej od przyłącza abonenckiego.” (§ 5 zd. 1 Umowy nr (...));
10. „Umowa może być rozwiązana przez Operatora w trybie natychmiastowym w przypadku istotnego naruszenia przez Abonenta postanowień Umowy bądź niniejszego Regulaminu, a w szczególności: (...) 3) Zalegania z opłatą za telewizję kablową ponad dwa miesiące” (§ 18 Regulaminu nr 2);
11. „W przypadku pogorszenia parametrów sygnału Abonent winien o tym fakcie powiadomić Operatora, który jest zobowiązany przywrócić założone parametry w terminie 48 godzin od daty i godziny zgłoszenia. W przypadku przekroczenia tego terminu Abonentowi przysługuje prawo do obniżenia o 1/30 wysokości miesięcznego abonamentu za każdy dzień zwłoki.” (§ 29 Regulaminu nr 2 i § 11 Umowy nr (...));
12. „Dekoder STB wraz z kartą dostępu warunkowego przekazany Abonentowi stanowi własność Operatora. W przypadku jego nie zwrócenia w terminie 7 dni od wygaśnięcia Umowy lub zwrócenia w stanie uszkodzonym, Operator ma prawo dochodzić kary umownej w wysokości 500 zł z VAT.” (§ 6 Umowy nr (...));
13. „Operator ma prawo dochodzić kary umownej w wysokości 500 zł w przypadku nie zwrócenia modemu po rozwiązaniu Umowy w terminie określonym w Regulaminie Operatora lub zwrócenia go w stanie uszkodzonym.” (§ 6 pkt 1 Umowy nr (...));
14. „Operator nie ponosi odpowiedzialności za przerwy i zakłócenia w transmisji danych, powstałe poza eksploatowaną siecią telewizji kablowej.” (§ 30 Regulaminu nr 1);
15. „Operator nie gwarantuje przepustowości transmisji w sieci Internet.” (§ 31 Regulaminu nr 1);
16. „Operator nie ponosi odpowiedzialności za utratę lub naruszenie danych, plików, oprogramowania, znajdujących się w terminalu abonenckim, do której mogło dojść w trakcie konfigurowania i podłączania terminala do sieci.” (§ 34 Regulaminu nr 1);

17. „Umowa może być rozwiązana przez Operatora w trybie natychmiastowym w przypadku istotnego naruszenia przez Abonenta postanowień Umowy bądź niniejszego Regulaminu, a w szczególności: (...)” (§ 18 Regulaminu nr 2 i § 19 Regulaminu nr 1);

18. „Operator nie ponosi odpowiedzialności za treść programów, ich transmisję oraz techniczne zmiany systemów nadawania w wyniku których doszłoby do uniemożliwienia odbioru programu satelitarne lub zmiany jego zasięgu (np. wprowadzenie kodowania programu, zmiany systemu nadawania, bankructwa stacji nadawczej, uszkodzenia satelity)” (§ 10 Umowy nr (...)),

co stanowi naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. i stwierdził zaniechanie stosowania praktyk wskazanych w pkt I.1, I.2 i I.5. z dniem 1.12.2012 r., praktyk wskazanych w pkt I.3 i I.4. z dniem 1.02.2013 r. oraz praktyk określonych w pkt I.6-I.18 z dniem 20.06.2013 r.;

II. na podstawie art. 105 § 1 k.p.a. w zw. z art. 83 u.o.k.k. oraz mając na względzie art. 33 ustawy umorzył postępowanie wszczęte z urzędu przeciwko (...) w części dotyczącej stosowania Regulaminu nr 1 postanowienia, które zostało wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., którego treść jest następująca: „Naruszeniem Regulaminu jest w szczególności: (...)” (§ 37), co mogło stanowić naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 u.o.k.k., jako bezprzedmiotowe;

III. na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k. oraz stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy nałożył na (...) karę pieniężną w wysokości:

1) 21.884 zł z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. w zakresie opisanym w punkcie I.1.-I.5. sentencji decyzji,

2) 86.146 zł z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. w zakresie opisanym w punkcie pkt I.6-I.18. sentencji decyzji;

IV. na podstawie art. 77 w zw. z art. 80 u.o.k.k. oraz art. 263 § 1 i art. 264 § 1 k.p.a. w zw. z art. 83 u.o.k.k. obciążył (...) kosztami opisanego w pkt I sentencji decyzji postępowania ws. naruszenia zbiorowych interesów konsumentów w kwocie 28,50 zł i zobowiązał Spółdzielnię do ich zwrotu Prezesowi UOKiK w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się decyzji.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła Spółdzielnia, zaskarżając decyzję w części, tj. co do punktu III ppkt 1 i 2, wnosząc o uchylenie decyzji w tej części, ewentualnie o zmianę decyzji w tym zakresie przez orzeczenie o obniżeniu kar nałożonych na powódkę, a także o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania. Zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj. art. 111 w zw. z art. 106 ust. 1 u.o.k.k., przez niewłaściwe zastosowanie i wymierzenie powódce kar pieniężnych w wysokości 21.884 zł i 86.146 zł z tytułu naruszenia zakazu zawartego w treści art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. w sytuacji, gdy powódka wносиła o wydanie decyzji zobowiązującej, a nadto nieuwzględnienie w pełnym zakresie okoliczności łagodzących mogących być podstawą do odstąpienia od nałożenia kary polegających na tym, że powódka rzetelnie współpracowała w toku postępowania przed Prezesem Urzędu, nie odniosła żadnych korzyści majątkowych z tytułu stosowania praktyk wskazanych w części I decyzji, a naruszeń postanowień art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy dopuściła się nieumyślnie, i zaniechała w całości stosowania praktyk wskazanych w części I decyzji przed jej wydaniem przez Prezesa Urzędu.

W odpowiedzi na odwołanie Prezes UOKiK wniósł o jego oddalenie i zasądzenie od powódki kosztów postępowania według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 27.02.2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: SOKiK), w sprawie XVII AmA 120/13, uchylił punkt III decyzji i odstąpił od obciążenia pozwanego kosztami procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że (...) jest przedsiębiorcą, wpisanym do rejestru przedsiębiorców telekomunikacyjnych pod nr (...), jak również do rejestru przedsiębiorców KRS pod nr (...). Spółdzielnia prowadzi działalność gospodarczą m.in. w zakresie prowadzenia spółdzielczej telewizji kablowej. W obrocie z udziałem konsumentów zawierała umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych przy wykorzystaniu następujących wzorców umownych: Regulaminu nr 1 (stosowanego od grudnia 2006 r.), Regulaminu nr 2 (stosowanego od września 2006 r.), Umowy nr (...) (stosowanej od listopada 2002 r.), Umowy nr (...) (stosowanej od 1999 r.) i Umowy nr (...) (stosowanej od lipca 2007 r.). W tych wzorcach zawarto postanowienia o treści, jak wymienione w zaskarżonej decyzji. Do rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone wpisano zaś postanowienia o następującej treści:

- pod poz. 2227: „Do czasu otrzymania płatności Operator zwolniony jest z wykonywania obowiązków zapisanych w umowie i Regulaminie. Ponowne wznowienie świadczenia usługi wymaga uregulowania zaległości oraz wniesienia stosownej zgodnej z cennikiem opłaty i zostanie zrealizowane w terminie 3 dni roboczych od uiszczenia ww. opłaty.” (wyrok SOKiK z dnia 23.09.2009 r., XVII AmC 304/09);

- pod poz. 2905: „Jeżeli Abonent będzie zalegać z uiszczeniem jakichkolwiek opłat na rzecz Operatora, wówczas Operator może wstrzymać świadczenie usług (przerwać dostarczanie sygnału do końcówki Sieci) do czasu uiszczenia zaległych opłat wraz z odsetkami (...). Jeżeli Abonent zgłosi pisemny wniosek o Ponowną Aktywację sygnału do końcówki Sieci) do czasu uiszczenia zaległych opłat wraz z odsetkami (...). Jeżeli Abonent zgłosi pisemny wniosek o Ponowną Aktywację, wówczas Operator zobowiązany jest w ciągu 3 dni roboczych od dostarczenia przez Abonenta dowodu uiszczenia wszystkich wymienionych opłat, ponownie udostępnić Abonentowi sygnał.” (wyrok SOKiK z dnia 27.10.2009 r., XVII AmC 305/09);

- pod poz. 2906: „Ponowne udostępnienie sygnału po uprzednim odłączeniu z powodu nieuregulowania należnych Opłat (...) – 73,30 PLN brutto.” (wyrok SA w Warszawie z dnia 9.09.2009 r., VI ACa 195/10);

- pod poz. 1334: „Operator może zmienić zawartość Pakietu programów. O zmianie zawartości Pakietu programów Operator powiadomi Abonenta przez kanał informacyjny (...) z co najmniej czternastodniowym wyprzedzeniem (...)” (wyrok SOKiK z dnia 24.11.2006 r., XVII AmC 163/05);

- pod poz. 674: „W przypadku przeterminowania płatności na rzecz (...) powyżej 14 dni nastąpi automatyczne wyłączenie dostępu do Internetu. Ponowne włączenie nastąpi po rozliczeniu wszystkich zobowiązań oraz uiszczenia opłaty manipulacyjnej w wysokości 30.00 zł netto.” (wyrok SOKiK z dnia 5.10.2005 r., XVII AmC 73/04);

- pod poz. 1028: „Opóźnienie uiszczenia należnej wg umowy zapłaty powyżej trzech miesięcy, może powodować rozwiązanie umowy w trybie natychmiastowym z tym, że Użytkownik ma obowiązek niezwłocznego uiszczenia należnej Operatorowi zapłaty liczonej od dnia jej wymagalności. Reaktywacja usługi związana jest z ponownym pobraniem opłaty instalacyjnej.” (wyrok SOKiK z dnia 21.11.2006 r., XVII AmC 138/05);

- pod poz. 1340: „W przypadku awarii trwającej dłużej niż jeden dzień Abonentowi przysługuje bonifikata w wysokości 1/30 opłaty abonamentowej, za każdy pełny dzień awarii.” (wyrok SOKiK z dnia 16.05.2007 r., XVII AmC 88/07);

- pod poz. 3765: „Jeżeli przerwy w dostawie sygnału lub pogorszenie jakości sygnału, udokumentowane przez uprawnione służby są spowodowane Awarią w Sieci Operatora i trwają dłużej niż następujące po sobie 48 godzin od daty zgłoszenia przez Abonenta wówczas Opłata okresowa za usługę dotkniętą Awarią za dany Okres rozliczeniowy zostanie obniżona (...) o 1/30 Opłaty okresowej za usługę dotkniętą Awarią za dany Okres rozliczeniowy w przypadku płatności miesięcznej (lub 1/90) w przypadku Opłaty okresowej za usługę dotkniętą Awarią za dany Okres rozliczeniowy uiszczony kwartalnie) za każdy kolejny dzień Awarii, licząc od daty zgłoszenia Awarii.” (wyrok SOKiK z dnia 5.11.2009 r., XVII AmC 307/09);

- pod poz. 1234: „Uchybienie 7 dniowemu terminowi zwrotu dekodera w razie rozwiązania umowy skutkuje obowiązkiem zapłaty kary umownej w wysokości 1000 zł. Zwrot uszkodzonego dekodera, którego naprawa nie jest

możliwa skutkuje zobowiązaniem abonenta do zapłaty kwoty 1000 zł.” (wyrok SOKiK z dnia 22.06.2005 r., XVII AmC 53/04);

- pod poz. 680: (...) nie ponosi odpowiedzialności za zakłócenia w odbiorze programów telewizyjnych i radiowych rozprawdzanych w sieci telewizji kablowej wynikające z przyczyn niezależnych od (...), a w szczególności występujących poza siecią.” (wyrok SOKiK z dnia 23.02.2005 r., XVII AmC 3/04);

- pod poz. 3214: „Operator nie gwarantuje przepustowości transmisji od urządzeń brzegowych do sieci Internet.” (wyrok SOKiK z dnia 13.01.2012 r., XVII AmC 2109/10);

- pod poz. 665: „Operator nie ponosi odpowiedzialności za szkody mogące powstać przy zakładaniu instalacji (...), w szczególności powstałe na skutek wyboru nietypowego miejsca instalacji.” (wyrok SOKiK z dnia 9.01.2006 r., XVII AmC 86/04);

- pod poz. 819: „Operator nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek szkody poniesione przez Abonenta w wyniku utraty danych lub opóźnienia w otrzymaniu lub przesłaniu transmisji, nieprawidłową lub powolną transmisją, opóźnieniami lub przerwaniem świadczenia Usług, a w szczególności na skutek takich czynności jak (...)” (wyrok SOKiK z dnia 8.06.2006 r., XVII AmC 125/05);

- pod poz. 1164: „Usługodawca nie odpowiada m. in. za (...) g) szkody poniesione przez Abonenta w związku z korzystaniem lub niemożnością korzystania z usług, h) utratę danych, nie otrzymania danych, zmianę danych, brak dostępu do danych, nie autoryzowanie danych, niewłaściwe działanie sieci (...)” (wyrok SOKiK z dnia 12.03.2007 r., XVII AmC 1/07);

- pod poz. 2049: „Operator zastrzega sobie prawo do wypowiedzenia umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych ze skutkiem natychmiastowym lub zawieszenia świadczenia usług telekomunikacyjnych, bez prawa do odszkodowania oraz bez wcześniejszego uprzedzenia Abonenta w przypadkach innego naruszenia przez Abonenta postanowień niniejszego Regulaminu, działania na szkodę (...) lub korzystania z usług telekomunikacyjnych Operatora niezgodnie z prawem lub umową (20 ust 3 pkt 3.6 Regulaminu)” (wyrok SOKiK z dnia 24.11.2009 r., XVII AmC 428/09);

- pod poz. 1337: „Operator nie ponosi odpowiedzialności za szkody i awarie powstałe w wyniku zdarzeń losowych (...) pozostających poza wpływem i kontrolą Operatora (np. wyładowania atmosferyczne, awarie urządzeń nadawczych nadawców itp.)” (wyrok SOKiK z dnia 24.11.2006 r., XVII AmC 163/05).

Postanowieniem z dnia 25.01.2013 r. pozwany wszczął z urzędu postępowanie ws. stosowania przez powódkę praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na stosowaniu we wzorcach umów postanowień, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁽⁴⁵⁾ k.p.c. W piśmie z dnia 6.02.2013 r. (...) wniosła o wydanie przez Prezesa UOKiK, na podstawie art. 28 ust. 1 u.o.k.k., decyzji zobowiązaniowej, nakładającej na Spółdzielnię obowiązek wykonania zobowiązań wskazanych w tym piśmie, polegających na zaniechaniu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów poprzez zmianę treści regulaminów oraz wzorców umów. Natomiast w piśmie z dnia 27.02.2013 r. (...) przedstawiła propozycje dotyczące sposobu wyeliminowania treści uznanych przez Urząd za naruszające zbiorowe interesy konsumentów. Z dniem 1.12.2012 r. wprowadzono nowy wzorzec „Umowa abonamentowa o świadczenie usług transmisji danych z dostępem do sieci Internet w sieci (...)” i z tą datą powódka zaniechała wykorzystywania postanowień o treści:

- „Wznowienie świadczenia usług może nastąpić po uregulowaniu zaległych należności wraz z odsetkami ustawowymi i wniesieniu opłaty manipulacyjnej zgodnie z obowiązującym Cennikiem Usług operatora.”;

- „Ponowne podłączenie nastąpi po uregulowaniu dotychczasowych należności łącznie z naliczeniem odsetek statutowych/ustawowych za każdy dzień opóźnienia w uregulowaniu opłaty abonamentowej i zapłaceniu opłaty manipulacyjnej zgodnie z obowiązującym Cennikiem Usług.”;

- „Operatorowi przysługuje prawo do modyfikacji pakietu po uprzednim 30-dniowym powiadomieniu za pośrednictwem przynajmniej 3 krotnej informacji przekazanej w telegazecie oraz programie lokalnym (...).”.

Z kolei z dniem 1.02.2013 r. (...) wprowadziła nowe regulaminy: „Regulamin świadczenia usług transmisji danych z dostępem do Internetu” oraz „Regulamin świadczenia usług Telewizji (...)”, które zastąpiły dotychczasowe. W tej dacie powódka zaniechała wykorzystywania w obrocie konsumenckim klauzul:

- „W przypadku rozwiązania Umowy ze względu na zaległości Abonenta, ponowne rozpoczęcie świadczenia usług może nastąpić po uregulowaniu zaległych opłat wraz z ustawowymi odsetkami i wniesienia opłaty manipulacyjnej zgodnie z Cennikiem Usług.”;

- „Ponowne uruchomienie usługi będzie wówczas możliwe po uregulowaniu zaległości łącznie z naliczonymi odsetkami ustawowymi oraz zapłaceniu opłaty manipulacyjnej określonej w Cenniku Usług.”.

W dniu 20.06.2013 r. Spółdzielnia wprowadziła zmiany do „Regulaminu świadczenia publicznie dostępnych usług telekomunikacyjnych przez (...) Spółdzielnię Mieszkaniową – Operatora (...) z siedzibą przy ul. (...) w T.”, w następstwie których zaniechała stosowania w obrocie konsumenckim następujących postanowień:

- „Zaniechanie unoszenia abonamentu przez Abonenta przez okres dłuższy niż dwa miesiące upoważnia Operatora do odłączenia sieci telewizji kablowej od gniazda abonenckiego.”;

- „Zaniechanie wnoszenia abonamentu przez Abonenta przez okres dłuższy niż jeden miesiąc upoważnia Operatora do zawieszenia świadczenia usługi.”;

- „Zaniechanie wnoszenia abonamentu przez Abonenta przez okres dłuższy niż jeden miesiąc upoważnia Operatora do zawieszenia świadczenia usług określonych w niniejszej Umowie.”.

Pismem z dnia 25.06.2013 r. Prezes UOKiK zawiadomił (...) o zakończeniu postępowania dowodowego w sprawie oraz poinformował o możliwości zapoznania się z aktami sprawy i wypowiedzenia ws. zebranego materiału dowodowego. W dniu 18.07.2013 r. Prezes Urzędu wydał zaskarżoną decyzję. W 2012 r. Spółdzielnia osiągnęła przychód w wysokości 57.894.163,20 zł.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie, choć z innych przyczyn niż zostały wskazane przez powódkę.

Sąd Okręgowy wskazał, że nałożenie kary jest pozostawione uznaniu Prezesa Urzędu i zgodnie z art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k. może on nałożyć na przedsiębiorcę karę pieniężną, gdy ten choćby nieumyślnie dopuścił się naruszenia zakazu określonego w art. 24 ustawy. Literalne brzmienie art. 24 ust. 1 i 2 u.o.k.k. wskazuje, że zbiorowe interesy konsumentów mogą być naruszone przez stosowanie praktyk bezprawnych i godzących w te interesy. Przykładem takiej praktyki jest „w szczególności” stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. Użycie typowej techniki ustawodawczej „w szczególności” oznacza, że praktyka polegająca na stosowaniu postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone zawiera w sobie zarówno „godzenie”, jak i „bezprawność” działania przedsiębiorcy. W takim kierunku szło dotychczasowe orzecznictwo SOKiK przyjmujące, że o bezprawności takiego działania przesądził sam ustawodawca. Dla wykazania naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. konieczne było dowiedzenie tożsamości kwestionowanych klauzul z klauzulami wpisanymi do rejestru w zakresie dwóch elementów: tożsamości stosunków prawnych oraz treści klauzuli kwestionowanej z treścią klauzuli uznanej za abuzywną. Zakaz stosowania postanowień wzorców umów dotyczył zaś „przedsiębiorcy”, przy czym ustawa nie konkretyzowała, czy jest to przedsiębiorca będący stroną postępowania o uznanie postanowień wzorców umowy za niedozwolone, czy inny przedsiębiorca, wobec którego nie toczyło się tego typu postępowanie. O tym, że postawienie zarzutu naruszenia zbiorowych interesów konsumentów było możliwe przedsiębiorcy niebędącemu stroną postępowania, wynikało z art. 479⁴³ k.p.c., zgodnie z którym w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone prawomocny wyrok ma skutek wobec

osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru. Wyrok uwzględniający powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, mimo że wydany w określonym układzie procesowym stron, oddziałuje na sferę osób trzecich niebiorących udziału w postępowaniu.

Sąd Okręgowy powołał się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, zgodnie z którym zakazane jest posługiwanie się w obrocie prawnym postanowieniami wzorów umów wpisanych do rejestru jako niedozwolone przez wszystkich i przeciwko wszystkim kontrahentom występującym w stosunkach prawnych określonego rodzaju. Uznanie określonej klauzuli za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru działa erga omnes, a dalsze posługiwanie się nią jest zakazane w obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych nawiązanych przez osoby trzecie, bez ograniczenia w jakikolwiek sposób kategorii tych podmiotów. Wskazał również na odmienny pogląd, co do rozumienia skutków rozszerzonej prawomocności materialnej przewidzianej w art. 479⁴³ k.p.c., a mianowicie, że prawomocność ta nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru klauzul uznanych za niedozwolone. Tym samym na gruncie art. 479⁴³ k.p.c. ma miejsce jednostronnie rozszerzona prawomocność materialna orzeczenia, tj. tylko „na rzecz” wszelkich osób, a nie „przeciw” wszelkim osobom.

Przełożenie tych zasad na postępowanie w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów wypuklił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12.02.2014 r. (III SK 18/13, Lex nr 1448753) odwołującego się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE, Trybunał) z dnia 26.04.2012 r. w sprawie C-472/10 (...) (ECLI:EU:C:2012:242). TSUE dokonał wykładni art. 6 ust. 1 zw. z art. 7 ust. 1 i 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5.04.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L 95, nr 5, s. 29; dalej: dyrektywa 93/13), uznając, że powołane przepisy nie stoją na przeszkodzie, aby stwierdzenie nieważności nieuczciwego postanowienia umownego zawartego we wzorcu umowy konsumenckiej, wywierało, zgodnie z tymi przepisami, skutki wobec ogółu konsumentów, którzy zawarli z zainteresowanym przedsiębiorcą umowę, do której stosuje się ten sam wzorzec umowy, w tym wobec konsumentów, którzy nie byli stroną postępowania o zaniechanie naruszeń. W wypadku stwierdzenia nieuczciwego charakteru postanowienia wzorca umowy w ramach takiego postępowania sądy krajowe są zobowiązane, także na przyszłość, wyciągać z urzędu wszelkie konsekwencje wynikające z prawa krajowego, tak aby wspomniane postanowienie nie wiązało konsumentów, którzy zawarli z zainteresowanym przedsiębiorcą umowę, do której stosuje się ten sam wzorzec umowy.

Zdaniem Sądu Okręgowego ten wyrok przekreśla możliwość uznania za bezprawne działanie przedsiębiorcy, który nie był stroną postępowania o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone a stosującego postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Wprost wynika to z opinii Rzecznika Generalnego V. T. przedstawionej w dniu 6.12.2011 r. w sprawie C#472/10 (...), pkt 60: „Trudno byłoby pogodzić skutek erga omnes na niekorzyść niebiorących udziału w postępowaniu przedsiębiorców z zasadą uczciwego postępowania sądowego, tym bardziej, że zostałyby im odebrana możliwość zajęcia stanowiska przed wydaniem odnoszącego się do nich wyroku dotyczącego zarzutu stosowania nieuczciwych postanowień umownych w obrocie. Prawo do bycia wysłuchanym, będące emanacją zasady państwa prawnego i należące do uznanych w orzecznictwie ogólnych zasad prawa Unii, nie byłoby zapewnione w wystarczający sposób w przypadku skutku erga omnes odnoszącego się bez wyjątku do osób niebiorących udziału w postępowaniu, a środek ten nie byłby adekwatny w rozumieniu art. 7 dyrektywy. Należy w związku z tym podkreślić, że kwestia zgodności z zawartymi w prawie Unii prawami podstawowymi powstaje jedynie o tyle, o ile skutek erga omnes wyroków krajowych zostaje wprowadzony w przepisach objętych zakresem zastosowania dyrektywy 93/13. Przeciwko skutkowi erga omnes na korzyść osób niebiorących udziału w postępowaniu nie przemawiają natomiast żadne względy. Ponieważ nie zachodzi naruszenie praw podstawowych odnoszących się do postępowania, w każdym razie nie można tego stwierdzić na podstawie akt sprawy przekazanych Trybunałowi, należy w konsekwencji uznać, że kryterium adekwatności jest również spełnione”.

Sąd Okręgowy podkreślił, że z uwagi na zasady ustalania niedozwolonego charakteru postanowienia wzorca umowy nie jest możliwe traktowanie jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. zachowania innego przedsiębiorcy, polegającego na stosowaniu postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone i nakładanie kar pieniężnych z tego tytułu. W sprawach z odwołania od decyzji nakładającej karę pieniężną na przedsiębiorcę zachodzi potrzeba weryfikacji takich decyzji z zachowaniem wymagań analogicznych do tych, jakie obowiązują sąd orzekający w sprawie karnej. Wykorzystanie przez organ regulacyjny jego kompetencji do nałożenia kary pieniężnej musi poprzedzać wykazanie, że zachodzą przewidziane w ustawie przesłanki kary. Tylko wtedy, gdy działanie przedsiębiorcy jest bezprawne i narusza zbiorowe interesy konsumentów przez stosowanie postanowień wpisanych do rejestru, może skutkować nałożeniem kary. Bezprawność oznacza sprzeczność z porządkiem prawnym jako całością, a więc nakazami i zakazami wynikającymi z normy prawnej, z także z norm moralnych i obyczajowych, czyli zasad współżycia społecznego (dobrych obyczajów). Z kolei przepisy prawa obejmują konstytucyjnie rozumiane źródła prawa: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Bezprawnym zachowaniem się będzie więc takie, które stanowi obiektywne złamanie określonych reguł postępowania. Samo odwołanie się do bezprawności jako jednego z przypadków wymienionych w art. 24 ust. 2 u.o.k.k., gdy ten przypadek nie polega na sprzeczności z ogólnie przyjętym porządkiem prawnym (jak pkt 2 i 3), tylko na sprzeczności z postanowieniami uznymi za niedozwolone w konkretnym układzie procesowym stron i w konkretnym wzorcu, nie stanowi wykazania przesłanki bezprawności. W związku z tym, że nie zostały wskazane normy, czy to prawne czy moralne, którym działanie przedsiębiorcy uchybiło, Sąd rozpoznający sprawę nie może oprzeć się na ustaleniach w zakresie bezprawności działania przedsiębiorcy. Skoro jako bezprawne nie może być uznane działanie przedsiębiorcy stosującego postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, ale niebędącego stroną postępowania, w wyniku którego te postanowienia zostały wpisane do rejestru, to nie zachodzi bezprawność działania.

Zdaniem Sądu Okręgowego istniały więc przesłanki do uchylenia decyzji w całości, ale wobec zaskarżenia jedynie punktu III w zakresie kary uchylona została zaskarżona część. Nałożenie kary za naruszenie omawianego zakazu, przy uznaniu „bezprawności” działania, które nie może być uznane za bezprawne wobec odwołującego, narusza art. 7 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Czynem zagrożonym karą jest bowiem czyn, który wypełnia znamiona opisane przez ustawę. Brak jest podstaw do przyjęcia, że poza zakresem regulacji powołanego przepisu pozostają czyny niebędące w świetle prawa krajowego poszczególnych państw przestępstwami, jeżeli odpowiedzialność za nie ma w istocie charakter penalny. Konwencja jest elementem polskiego systemu prawnego, a orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka powinno być zatem uwzględniane przy interpretacji przepisów prawa polskiego (postanowienie SN z dnia 11.01.1995 r., III ARN 75/94, OSNAP 1995, nr 9, poz. 106). Trybunał ten podkreślił, że przestępstwa i kary muszą być jasno zdefiniowane przez prawo, co oznacza, że jednostka musi z treści przepisu zorientować się jakie działania prowadzą do odpowiedzialności karnej. Zachowaniu odwołującemu nie można przypisać bezprawności, co oznacza, że nie ma podstaw do nałożenia kary. Bezprawność przypisana przez Prezesa UOKiK dla ustalenia praktyki z art. 24 u.o.k.k. nie znajdowała uzasadnienia w prawie materialnym i nie jest wiążąca dla Sądu orzekającego w zakresie kary.

Jednocześnie uznając, że niniejsza sprawa kwalifikuje się do uznania za wypadek szczególnie uzasadniony, Sąd Okręgowy – na podstawie art. 102 k.p.c. – nie obciążył pozwanego kosztami postępowania, albowiem dotychczasowa praktyka orzecznicza dawała organowi uzasadnione przekonanie o trafnym stosowaniu prawa i działaniu w interesie publicznym, a nowy kierunek orzekania nie jest jeszcze ugruntowany.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany Prezes UOKiK – w zakresie punktu I, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 26 ust. 1 u.o.k.k., a także art. 106 ust. 1 pkt 4 tej ustawy, poprzez ich błędną wykładnię, a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie, polegające na uznaniu, że ocena stosowania w postępowaniu administracyjnym przed pozwanego postanowienia umownego tożsamego z klauzulą wpisaną do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone może mieć miejsce tylko w stosunku do przedsiębiorcy, który nie stosuje się do orzeczonego wobec niego zakazu wykorzystywania niedozwolonych postanowień umowy, co spowodowało odstąpienie przez SOKiK od oceny tożsamości znajdujących się we wzorcu

umownym postanowien z klauzulami juź wpisanymi do rejestru postanowien wzorców umowy uznanych za niedozwolone, a w konsekwencji błędnym uchycieniem decyzji. W związku z tym wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołania w całości i zasądzenie od powódki kosztów procesu za I i II instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego była niezasadna.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji i przyjmuje je za swoje. Te ustalenia nie naruszały zasady oceny materiału dowodowego wynikającej z art. 233 § 1 k.p.c. Sprawia to, że nie zachodzi potrzeba powtarzania szczegółowych ustaleń faktycznych (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22.04.1997 r., II UKN 61/97, OSNAP 1998, nr 3, poz. 104, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.10.1998 r., II CKN 923/97, OSNC 1999, nr 3, poz. 60). Tak naprawdę stan faktyczny nie był sporny między stronami.

Zaskarżoną decyzją Prezes UOKiK uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. działanie powodowej Spółdzielni polegające na stosowaniu wymienionych w sentencji decyzji postanowien wzorców umów, które to postanowienia zostały juź wpisane do rejestru postanowien wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Ta decyzja opierała się na koncepcji tak zwanej tożsamości postanowien stosowanych przez innych przedsiębiorców z postanowieniami wzorców umów, które skutkiem wyroku SOKiK, o którym mowa w art. 479⁴³ k.p.c., zostały juź wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. W szczególności pozwany oparł się na uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13.07.2006 r. (III SZP 3/06, OSNP 2007, nr 1-2, poz. 35), zgodnie z którą stosowanie postanowien wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowien uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem SOKiK i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Powyzsza uchwała rozwinęła argumentację wyrażoną w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2006 r. (III SK 7/06, OSNP 2007, nr 13-14, poz. 207), który można uznać za orzeczenie tak naprawdę początkujące linię orzeczniczą opowiadającą się za szerokim ujęciem zakresu podmiotowego i przedmiotowego wpisu postanowienia wzorca umowy do rejestru postanowien wzorców umowy uznanych za niedozwolone. W tym wyroku wprost uznano, że konsekwencją unormowania wynikającego z art. 479⁴³ k.p.c. jest zakaz dalszego posługiwania się w obrocie klauzulą abuzywną wpisaną do rejestru, który to zakaz obejmuje zarówno pozwanego przedsiębiorcę, jak i innych przedsiębiorców posługujących się takim postanowieniem wzorca w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych. Wynika to z faktu, że podstawowym celem postępowania w sprawie uznania za niedozwolone postanowien wzorca umowy jest usunięcie z obrotu postanowien uznanych za abuzywne nie tylko dla stron procesu, lecz także ze skutkiem erga omnes. Odwołano się przy tym do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19.12.2003 r. (III CZP 95/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 25), zgodnie z którą powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza – od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴³ w zw. z art. 365 i 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, także przez osobę niebiorącą udziału w sprawie, w której wydano wyrok, co ma wynikać z faktu, że podstawowym celem postępowania w sprawie o uznanie postanowien wzorca umowy za niedozwolone jest „usunięcie postanowien wzorca uznanych za abuzywne z obrotu ze skutkiem nie tylko dla stron procesu, lecz także wobec osób trzecich (erga omnes), co pozwala uniknąć prowadzenia kilku postępowań, z których każde musiałoby kończyć się identycznym rozstrzygnięciem merytorycznym.

Juź tylko dokładna analiza uzasadnienia tej ostatniej uchwały pozwala na wyciągnięcie wniosku, że przedmiotem tego rodzaju postępowania jest ocena abuzywności konkretnych postanowien konkretnego wzorca umowy w kontekście art. 384-385⁴ k.c., co wymaga uwzględnienia rozkładu praw lub obowiązków stron umowy, jaka mogłaby zostać zawarta przy wykorzystaniu wzorca zawierającego oceniane postanowienia. Tego rodzaju analiza może zostać dokonana jedynie w odniesieniu do konkretnego wzorca umowy, w konsekwencji czego SOKiK, jeżeli uwzględnia

powództwo, uznaje, że konkretne postanowienia wzorca umowy są niedozwolone i zakazuje stosowania tych właśnie postanowień.

Natomiast uchwała z dnia 13.07.2006 r. (III SZP 3/06) dotyczyła wykładni art. 23a ustawy z dnia 15.12.2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz.U. z 2003 r., nr 68, poz. 804 ze zm.; dalej: u.o.k.k. z 2000 r.), a więc aktu prawnego poprzednio obowiązującego. Zgodnie z tym przepisem przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumiało się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy (ust. 1), za które uważało się w szczególności pewne praktyki, w tym stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. (ust. 2). W uchwale przyjęto, że praktyki opisane w art. 23a ust. 2 u.o.k.k z 2000 r. stanowią „nazwane praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów” o podobnym charakterze do nazwanych czynów nieuczciwej konkurencji, w związku z czym:

- podmiotowy i przedmiotowy zakres omawianej praktyki jest szeroki,
- wąskie ujęcie prawomocności rozszerzonej ograniczy zakres zastosowania zakazu praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów i negatywnie wpłynie na realizację funkcji postępowania w sprawie abstrakcyjnej kontroli,
- wykładnia art. 23a ust. 2 u.o.k.k. z 2000 r. ma oparcie w szerokim ujęciu prawomocności rozszerzonej w myśl uchwały z dnia 19.12.2003 r. (III CZP 95/03),
- celem postępowania w sprawie abstrakcyjnej kontroli jest wyeliminowanie z obrotu stosowania postanowień wzorca uznanych za niedozwolone, a nie tylko zakazanie stosowania postanowienia wzorca konkretnemu przedsiębiorcy,
- szerokie ujęcie zakresu prawomocności rozszerzonej podyktowane jest potrzebą zapewnienia efektywności prawu unijnemu.

Sąd Najwyższy przyjął, że stosowanie identycznej klauzuli, jak klauzula wpisana do rejestru niedozwolonych postanowień umownych przez innego przedsiębiorcę, który nie był stroną lub uczestnikiem postępowania zakończonego wpisaniem danej klauzuli do rejestru, opiera się na gramatycznej wykładni powołanego przepisu, w którym nie odróżniono przedsiębiorcy, który brał udział w postępowaniu zakończonym wpisem klauzuli do rejestru, od innych przedsiębiorców.

Powyższa koncepcja została podważona przez Sąd Najwyższy już w uchwale z dnia 7.10.2008 r. (III CZP 80/08, OSNC 2009, nr 9, poz. 118), w której przyjęto, że:

- art. 479⁴³ k.p.c. jest wyjątkiem od zasady przewidzianej w art. 365 § 1 k.p.c. i jako taki musi być interpretowany wąsko,
- postulat zapewnienia szerokiej ochrony konsumentom zapewnia objęcie rozszerzoną prawomocnością wyroku osób, które mogłyby wnieść powództwo przeciw temu samemu przedsiębiorcy o uznanie tego samego postanowienia wzorca za niedozwolone,
- wzgląd na ochronę konsumentów nie uzasadnia rozciągnięcia mocy wiążącej takiego wyroku na przedsiębiorców mogących występować po stronie pozwanej,
- gdyby przyjąć, że wyrok wydany przeciwko jednemu przedsiębiorcy jest skuteczny także względem innych przedsiębiorców, niebiorących udziału w postępowaniu, zbędny byłby art. 7 ust. 3 dyrektywy 93/13, zgodnie z którym państwa członkowskie miały prawo do wprowadzenia rozwiązań umożliwiających skierowanie środków kontroli abstrakcyjnej oddzielnie lub łącznie przeciwko kilku sprzedawcom lub dostawcom z tego samego sektora gospodarki lub przeciwko ich stowarzyszeniom, które stosują lub zalecają stosowanie tych samych lub podobnych ogólnych warunków umowy,

- SOKiK, dokonując kontroli wzorca, odnosi się do konkretnego postanowienia konkretnego wzorca, uwzględniając pozostałe jego postanowienia, a wydany wyrok dotyczy postanowienia określonego wzorca, a nie postanowienia o określonej treści w ogóle,

- szerokie ujęcie rozszerzonej prawomocności ogranicza prawo do obrony i wysłuchania, a tym samym negatywnie wpływa na realizację prawa do sądu.

Podobnie w wyroku z dnia 12.04.2011 r. (III SK 44/10, OSNP 2012, nr 9-10, poz. 132) Sąd Najwyższy przyjął, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów określoną w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. jest dalsze stosowanie przez przedsiębiorcę postanowienia o identycznej treści z postanowieniem wpisanym do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, w wyniku postępowania z udziałem tego samego przedsiębiorcy, któremu zarzuca się naruszenie omawianego zakazu. Praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest dalsze stosowanie postanowienia, którego treść jest identyczna z treścią postanowienia, które zostało wpisane do rejestru, przez tego samego przedsiębiorcę, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. Dotyczy to jednak nie tylko dalszego stosowania przez przedsiębiorcę tego samego postanowienia wzorca umowy, ale także identycznego postanowienia w zmienionym wzorcu umowy. Zmiana wzorca przy zachowaniu identyczności zakwestionowanego wcześniej postanowienia nie wpływa bowiem – z uwagi na treść art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. – na możliwość zastosowania tego przepisu. Dla zastosowania tego przepisu jest konieczne stwierdzenie nie tylko tożsamości brzmienia postanowienia, ale także dokonanie swoistej projekcji tego, czy nadal postanowienie to mogłoby stanowić – w razie zawarcia umowy – źródło wykreowania konkretnego uprawnienia lub obowiązku sprzecznego z klauzulą dobrej wiary. Przeprowadzenie takiej analizy jest niewątpliwie możliwe w przypadku stosowania postanowienia wpisanego do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone przez przedsiębiorcę, który był wcześniej stroną postępowania zakończonego powyższym wpisem, nawet jeżeli przedsiębiorca ten posługuje się klauzulą o identycznym lub tożsamym brzmieniu w nowym wzorcu umownym, opracowanym dla zawierania tego samego rodzaju umów, co wzorzec, który zawierał postanowienia uznane za niedozwolone. Przeprowadzenie takiej oceny w odniesieniu do postanowień zawartych we wzorcach innych przedsiębiorców narusza standardy obowiązujące w postępowaniach, w których nakładane są wysokie kary pieniężne. Z uwagi na sposób prowadzenia rejestru niedozwolonych postanowień umownych inni przedsiębiorcy mogą jedynie ustalić, jaką treść mają niedozwolone postanowienia umowne, bez możliwości przeprowadzenia samodzielnej oceny, czy stosowane przez nich, identyczne lub tożsame w treści postanowienie umowne, naruszałoby rozkład praw i obowiązków stron ewentualnej umowy w sposób uznany za niedozwolony.

Widać wyraźnie, że już tylko te ostatnie orzeczenia stoją w opozycji do poglądu wyrażonego w uchwale z dnia 13.07.2006 r. (III SZP 3/06). W kolejnych orzeczeniach, tj. wyrokach z dnia 16.09.2011 r. (I CSK 676/10, Lex nr 1050452), z dnia 20.09.2013 r. (II CSK 708/12, Lex nr 1385871) i z dnia 23.10.2013 r. (IV CSK 142/13, Lex nr 1385868), Sąd Najwyższy przyjął, że powaga rzeczy osądzonej wyroku wydanego w danej sprawie nie może obejmować takich samych lub podobnych postanowień innego wzorca stosowanego przez innego przedsiębiorcę. Również w uchwale z dnia 13.12.2013 r. (III CZP 73/13, OSNC 2014, nr 10, poz. 97) Sąd ten uznał, że powaga rzeczy osądzonej nie może rozciągać się na podobne lub nawet takie same postanowienia stosowane przez innego przedsiębiorcę w innym wzorcu, gdyż abstrakcyjna kontrola postanowienia wzorca umownego nie jest dokonywana w oderwaniu od konkretnych stosunków prawnych z udziałem przedsiębiorcy, który ten wzorzec stosuje w umowach z konsumentami.

W tym miejscu należy wskazać na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.02.2014 r. (III SK 18/13, Lex nr 1448753), zgodnie z którym stosowanie przez innego przedsiębiorcę postanowienia wpisanego do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., nie jest zachowaniem bezprawnym w rozumieniu art. 479⁴³ k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. i w konsekwencji nie jest praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 tej ustawy. Odnosząc się do uchwały w sprawie III SZP 3/06, Sąd ten podkreślił, że z brzmienia art. 23a ust. 2 u.o.k.k. z 2000 r. wynikało, iż wymienione tam zachowania przedsiębiorców, za wyjątkiem praktyki polegającej na naruszeniu obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, zostały uznane przez ustawodawcę wprost za nazwane praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów. Istniały więc

podstawy do przyjęcia, że stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem SOKiK i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Natomiast zmiany obejmujące art. 24 u.o.k.k. miały charakter jakościowy. Podczas gdy brzmienie art. 23a ust. 2 u.o.k.k. z 2000 r. uzasadniało założenie, że wymienione w tym przepisie zachowanie polegające na stosowaniu postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, zostało uznane przez prawodawcę za bezprawne, takiego wniosku nie można wysnuć w odniesieniu do art. 24 ust. 2 pkt 1-3 u.o.k.k., który jedynie wylicza w sposób przykładowy zachowania przedsiębiorców, jakie mogą naruszać zakaz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. Zrezygnowano bowiem ze sformułowania „za praktykę uważa się w szczególności”, analogicznego do sformułowania użytego w odniesieniu do nazwanych czynów nieuczciwej konkurencji. Skoro zaś art. 24 ust. 2 u.o.k.k. rozumie przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów „godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy”, to konieczne jest stwierdzenie sprzeczności z prawem zachowania przedsiębiorcy. Ten przepis nie jest bowiem kwalifikowany jako samoistne źródło bezprawności zachowań przedsiębiorców. Gdyby przepis zakazywał praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, tak jak zakazuje porozumień ograniczających konkurencji oraz nadużywania pozycji dominującej, bez odwołania do przesłanki bezprawności przy definicji praktyki, wówczas – analogicznie jak ma to miejsce w sprawach z zakresu ochrony konkurencji – wyliczenie z art. 24 ust. 2 pkt 1-4 u.o.k.k. można byłoby traktować jako egzemplifikację klauzuli generalnej i nie byłoby potrzeby sięgania do innych aktów prawnych w poszukiwaniu źródła „bezprawności” zachowania przedsiębiorcy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2017 r., III SK 1/15, niepubl.).

W związku z tym należy wskazać na uchwałę 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20.11.2015 r. (III CZP 17/15, OSNC 2016, nr 4, poz. 40), którą zostały rozstrzygnięte rozbieżności w wykładni art. 479⁴³ k.p.c. Zgodnie z nią prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza powództwo o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę pozwanego w sprawie, w której wydano ten wyrok (art. 365 i 366 k.p.c.), a jednocześnie prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone – także po wpisaniu tego postanowienia do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – nie wyłącza powództwa o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę niebędącego pozwanym w sprawie, w której wydano ten wyrok (art. 365 i 366 w zw. z art. 479⁴³ k.p.c.). Sąd Najwyższy uznał, że wpis postanowienia do rejestru działa na niekorzyść tylko i wyłącznie przedsiębiorcy pozwanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolony, a nie działa na niekorzyść innych przedsiębiorców, nawet gdy stosują identycznie sformułowane postanowienia we wzorcach umów dotyczących tych samych stosunków prawnych. To z kolei oznacza, że stosowanie przez innego przedsiębiorcę postanowienia identycznego (tożsamego) z postanowieniem wpisanym do rejestru w sprawie przeciwko innemu przedsiębiorcy nie jest zachowaniem bezprawnym w tym sensie, że nie narusza art. 479⁴³ k.p.c. Zakres zastosowania zakazu, o którym mowa w art. 24 ust. 1 w zw. z art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., zależy od podmiotowego i przedmiotowego zakresu zakazu wykorzystywania postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone w ramach abstrakcyjnej kontroli postanowień wzorców (art. 479⁴² w zw. z art. 479⁴³ k.p.c.).

Sąd Najwyższy powołał się na wskazany wcześniej wyrok TSUE z dnia 26.04.2012 r. w sprawie C-472/10 (...), w odniesieniu również do dyrektywy 93/13, stwierdzając, że choć postępowanie w sprawie uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolony ma charakter prewencyjny oraz odstrasżający cel, to skuteczne osiągnięcie tego celu wymaga jedynie, aby postanowienia umowne ujęte we wzorcu umowy konsumenckiej uznane za nieuczciwe wskutek powództwa o zaniechanie naruszeń wytoczonego przeciwko zainteresowanemu przedsiębiorcy nie wiązały ani tych konsumentów, którzy byli stronami postępowania o zaniechanie naruszeń, ani też tych konsumentów, którzy zawarli z tym przedsiębiorcą umowę, do której stosuje się ten sam wzorzec umowy (...), pkt 38). Jest to zatem minimalny standard, jaki zapewnia zgodność z prawem unijnym krajowych przepisów wdrażających art. 7 dyrektywy 93/13. W sprawie (...) TSUE wyraźnie stwierdził, że ten przepis dyrektywy 93/13 nie ma na celu harmonizacji prawa krajowego w zakresie sankcji w przypadku uznania postanowienia wzorca umowy za nieuczciwe (...), pkt 35). Nie

jest zaś wykluczona możliwość wprowadzenia przez państwa członkowskie innych „stosownych i skutecznych” sankcji służących zapobieganiu „stałemu stosowaniu” niedozwolonych postanowień we wzorcach umów (...), pkt 40).

Z wyroku w sprawie C-472/10 (...) wynika wyraźnie, że zasada efektywności prawa unijnego nie nakazuje państwom członkowskim przyjmowania rozwiązań skutkujących rozszerzeniem zakresu skutków wyroku sądowego uznającego postanowienia wzorca umowy za nieuczciwe na postanowienia innych wzorców umowy oraz innych przedsiębiorców. Minimalny, wymagany przez prawo unijne, a przez to zgodny z tym prawem standard w zakresie granic rozszerzonej prawomocności wyroku wydanego w ramach kontroli abstrakcyjnej wymaga objęcia skutkami wyroku tylko wszystkich konsumentów związanych postanowieniami konkretnego wzorca (zob. powołany wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2017 r., III SK 1/15).

Powyższego nie zmienia wyrok TSUE z dnia 21.12.2016 r. w sprawie C-119/15 Biuro (...) sp. z o.o. sp. k. w D. przeciwko Prezesowi UOKiK (ECLI:EU:C:2016:987), zgodnie z którym art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13 w związku z art. 1 i 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/22/WE z dnia 23.04.2009 r. w sprawie nakazów zaprzestania szkodliwych praktyk w celu ochrony interesów konsumentów (Dz.Urz. UE L 2009, nr 110, s. 30) należy w świetle art. 47 Karty Praw Podstawowych (KPP) interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, aby stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem sądu i wpisanych do krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone mogło zostać uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem owych postanowień do wspomnianego rejestru, za działanie bezprawne, stanowiące podstawę nałożenia kary pieniężnej z tego tytułu, pod warunkiem, że przedsiębiorcy temu przysługuje skuteczny środek prawny zarówno przeciwko decyzji uznającej tożsamość porównywanych postanowień, obejmujący kwestię, czy – przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności właściwych danej sprawie – owe postanowienia są materialnie identyczne, zwłaszcza pod względem wywoływanych przez nie szkodliwych dla konsumentów skutków, jak i przeciwko decyzji ustalającej w danym wypadku kwotę kary pieniężnej.

Z powyższego wynika, że koncepcja rozszerzonych skutków wpisu postanowienia wzorca do rejestru postanowień niedozwolonych nie jest sprzeczna z prawem unijnym. Aby koncepcja tożsamości postanowień wzorców mogła być stosowana w prawie krajowym, nie można ograniczać się wyłącznie do „zwykłego formalnego porównania badanych postanowień z tymi widniejącymi w rejestrze”, lecz potrzebna jest ocena, czy porównywane postanowienia są „materialnie identyczne, zwłaszcza pod względem skutków, jakie wywołują”. Przeprowadzenie takiej oceny, z dochowaniem standardów wynikających z art. 47 KPP, jest zaś możliwe wówczas, gdy można zapoznać się z motywami, jakimi kierował się sąd uznając postanowienie wzorca umowy za niedozwolone w postępowaniu zakończonych wpisem tego postanowienia do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone.

W związku z tym trzeba wskazać, że w orzecznictwie słusznie wskazuje się, iż wyrok TSUE w sprawie C-119/15 (...) nie oznacza, aby prawo unijne nakazywało przyjęcie szerokiego skutku wpisu postanowienia do rejestru. Kwestia ta została pozostawiona prawodawcy krajowemu. Skoro zaś art. 24 ust. 2 u.o.k.k. nie jest samoistnym źródłem bezprawności praktyk wymienionych w jego punktach 1-4, zaś z uchwały z dnia 20.11.2015 r. (III CZP 17/15) wynika, że rozszerzona prawomocność działa tylko na niekorzyść konkretnego przedsiębiorcy, który był stroną postępowania zakończonego wpisem postanowienia do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, to sąd krajowy orzekający w sprawie z odwołania od decyzji Prezesa UOKiK stwierdzającej naruszenie zakazu z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. przez praktykę, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy, nie ma obowiązku dokonywania prounijnej wykładni art. 24 u.o.k.k. (celem zapewnienia zgodności tego przepisu z prawem unijnym) w tym kierunku, by zachowanie przedsiębiorcy opisane w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. uznać za bezprawne z mocy wyłącznie przepisu (zob. powołany wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2017 r., III SK 1/15; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2017 r., III SK 13/15, niepubl.).

Rozwijając powyższe w kontekście uchwały z dnia 20.11.2015 r. (III CZP 17/15) można wskazać, że analiza treści powołanego wyroku TSUE nie daje podstaw do przyjęcia, że zasada efektywności prawa unijnego nakazuje akceptację wariantu interpretacyjnego odmiennego od tego, który za właściwy uznał Sąd Najwyższy. Wywody TSUE odnoszą

się do tego, czy relewantne unijne unormowania „stoją (...) na przeszkodzie temu, by stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem sądu i wpisanych do krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone mogło zostać uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem owych postanowień do wspomnianego rejestru, za działanie bezprawne, stanowiące podstawę nałożenia kary pieniężnej z tego tytułu”. Nie wynika z nich w żaden sposób, aby wprowadzenie do krajowych systemów prawnych takich rozwiązań było obowiązkiem państw członkowskich. Prawo polskie nie przewiduje rozwiązań analogicznych do tych, które opisano w cytowanym fragmencie uzasadnienia wyroku TSUE, jednak to, że ich ewentualne wprowadzenie do krajowego porządku prawnego nie naruszałoby prawa unijnego, nie ma znaczenia dla rozpatrywanej sprawy.

Trybunał stwierdził, że „nie można utrzymywać, iż system krajowy taki jak ten, w który wpisuje się postępowanie główne, narusza przysługujące przedsiębiorcom prawo do obrony lub zasadę skutecznej ochrony sądowej” (pkt 43), zaś Sąd Najwyższy powołał się na potrzebę zapewnienia prawa do wysłuchania i wskazał, że gwarantowane jest ono na poziomie konstytucyjnym (art. 45 ust. 1), w art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz w art. 47 ust. 2 KPP. Nie jest to jednak sprzeczność, gdyż treść przedmiotowych standardów ochrony praw podstawowych na poziomie krajowym i unijnym nie musi być identyczna. Prawo unijne nie stoi na przeszkodzie zapewnieniu w krajowych porządkach prawnych gwarancji prawa do obrony, prawa do wysłuchania i zasady skutecznej ochrony prawnej idących dalej aniżeli analogiczne standardy ochronne przyjęte w prawie UE. Przyjęcie, że kierunek wykładni odrzucony przez Sąd Najwyższy nie pozostaje w sprzeczności z prawem unijnym, nie prowadzi do wniosku, że jest on zgodny z prawem polskim.

Ponadto TSUE nie badał bezpośrednio zgodności prawa polskiego w prawem unijnym, lecz dokonywał wykładni prawa UE. Poza płaszczyznę oddziaływania prawa unijnego na krajowe porządki prawne, ustalenia Trybunału dotyczące treści prawa polskiego mają zatem jedynie pomocniczy charakter i nie są wiążące dla sądów krajowych. Wskazać należy, że TSUE zastrzegł, że jego stanowisko dotyczące prawa polskiego opiera się na przedłożonych mu informacjach, „których zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego” (pkt 43). Orzeczenie unijne wytyczyło granice, w których polska judykatura mogłaby bez naruszania prawa unijnego zmienić swoje stanowisko w przedmiotowej kwestii. W ich ramach mieściłoby się przyjęcie kierunku analitycznego zasadniczo odmiennego, od tego który zaaprobował Sąd Najwyższy. Z wywodów TSUE wynika natomiast, że niedopuszczalne byłoby uznanie, że wystarczające do zapewnienia przedsiębiorcom poziomu ochrony wymaganego przez prawo unijne jest przyjęcie, iż zakres sądowego badania tożsamości relewantnych klauzul ograniczać się może „wyłącznie do zwykłego formalnego porównania badanych postanowień z tymi widniejącymi w rejestrze” (pkt 42).

Oczywiście jedną z konstytucyjnych zasad jest ochrona przez władze publiczne konsumentów przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Jednak zakres tej ochrony określa ustawa (art. 76 Konstytucji RP). Taka ochrona została przewidziana w omawianych przepisach prawa i co najwyżej w ramach postulatów de lege ferenda można rozpatrywać wykładnię przedstawioną przez pozwanego. Nie można bowiem również zapominać o ochronie interesów przedsiębiorców, w szczególności tak podkreślanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego kwestii zachowania w postępowaniu z udziałem Prezesa Urzędu gwarancji dla strony właściwych prawu karnemu (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14.04.2010 r. III SK 1/10, OSNP 2011, nr 21-22, poz. 288, z dnia 1.06.2010 r. III SK 5/10, Lex nr 622205 i z dnia 21.04.2011 r., III SK 45/10, Lex nr 901645).

W konsekwencji zaskarżony wyrok był prawidłowy, a zarzuty zawarte w apelacji były całkowicie niezasadne, jako że tzw. rozszerzona prawomocność wpisu klauzuli abuzywnej do stosownego rejestru nie obejmuje przedsiębiorców, którzy nie byli stroną w postępowaniu dotyczącym uznania klauzuli za niedozwoloną. Oznacza to, że do powódki nie miał zastosowania art. 24 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 24 ust. 1 u.o.k.k., skoro nie była ona stroną pozwaną w postępowaniach sądowych, które doprowadziły do wpisania do rejestru klauzul, na które powoływał się pozwany.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 385 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.